

Potwory morskie

ze średniowiecznych
i renesansowych map

Chet Van Duzer

Przekład: Fabian Tryl

Warszawa 2022

[Kup książkę](#)

Chet Van Duzer: *Potwory morskie
ze średniowiecznych i renesansowych map*
Tytuł oryginału: *Sea Monsters on Medieval
and Renaissance Maps*

First published 2013 by The British Library,
96 Euston Road, London NW1 2DB
Text © 2013 Chet Van Duzer
Illustrations © 2013 The British Library Board
and other named copyright holders

Copyright © for this edition by Wydawnictwo
Nautica, 2022

Wszystkie prawa zastrzeżone

Wydanie I

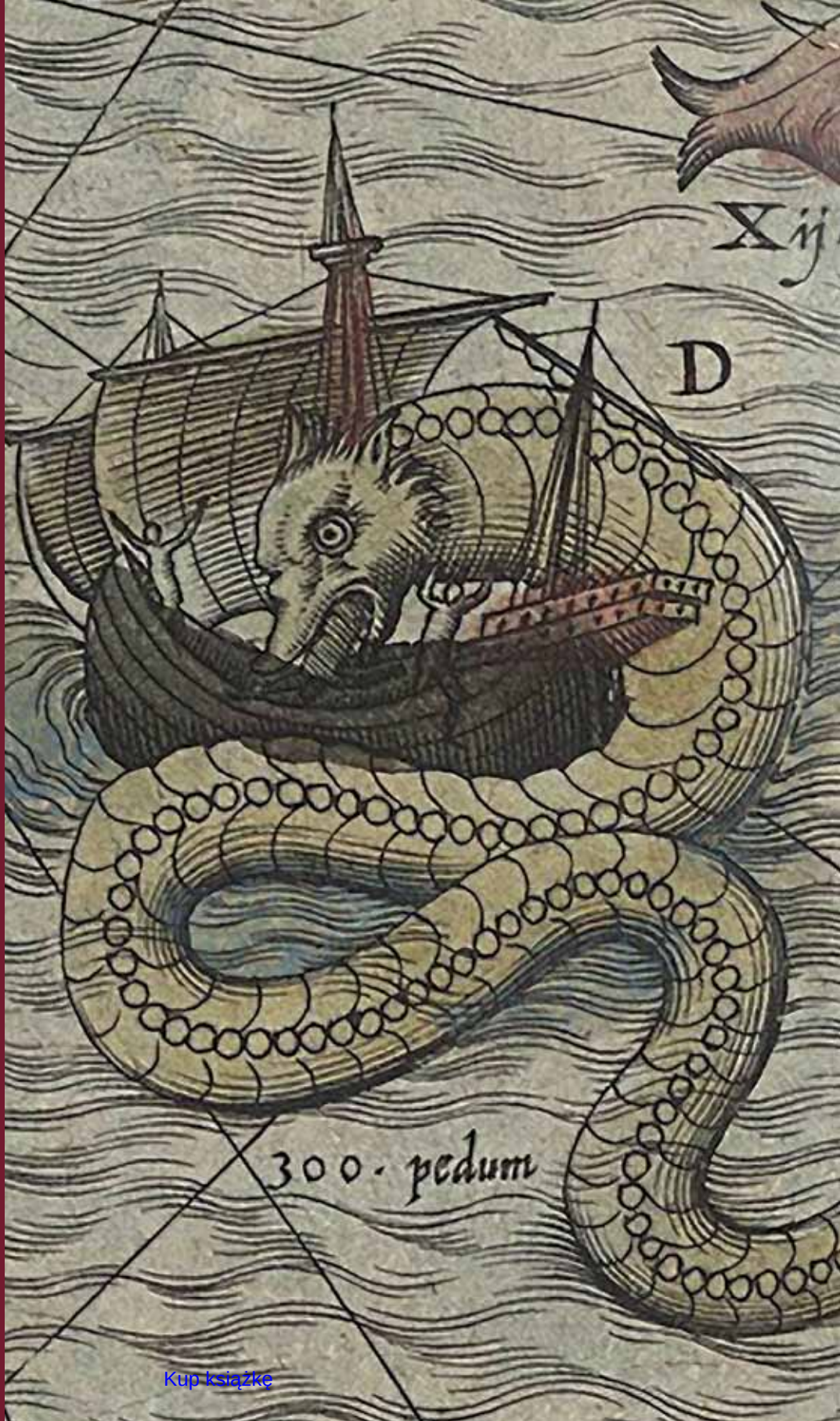
Przekład: Fabian Tryl
Redakcja: *MODESTIA* Rafał Sarna
Korekta: *MODESTIA* Katarzyna Sarna
Przeprojektowanie makiety i skład: Marzena Piłko

ISBN 978-83-66846-32-6
ISBN ebook 978-83-66846-33-3

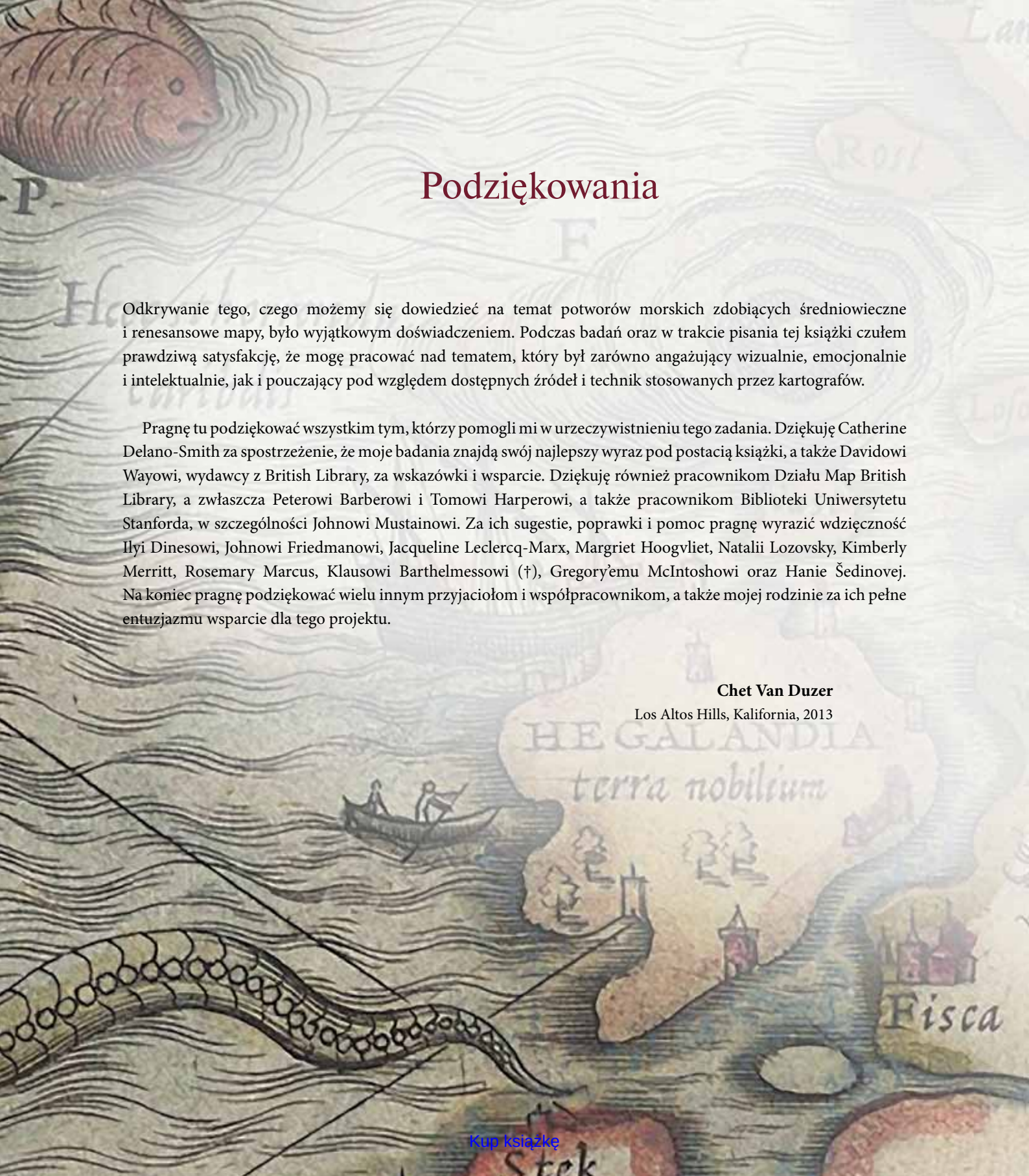
Druk: OZGraf, Olsztyn

Warszawa 2022
Wydawnictwo Nautica
e-mail: wydawnictwonautica@wydawnictwonautica.pl
www.wydawnictwonautica.pl

[Kup książkę](#)

The background of the page is a detailed, colorful illustration of a historical map. In the upper left, a large, reddish-brown sea monster with a fish-like head and scales is depicted. Below it, a small boat with two figures is shown on wavy lines representing the sea. In the lower left, a long, segmented sea monster, resembling a giant worm or eel, is shown. The map itself features various landmasses and labels in a historical script, including 'HE GALANDIA terra nobilium' and 'Fisca'. The overall style is reminiscent of a 16th-century cartographic woodcut.

Podziękowania

Odkrywanie tego, czego możemy się dowiedzieć na temat potworów morskich zdobiących średniowieczne i renesansowe mapy, było wyjątkowym doświadczeniem. Podczas badań oraz w trakcie pisania tej książki czułem prawdziwą satysfakcję, że mogę pracować nad tematem, który był zarówno angażujący wizualnie, emocjonalnie i intelektualnie, jak i pouczający pod względem dostępnych źródeł i technik stosowanych przez kartografów.

Pragnę tu podziękować wszystkim tym, którzy pomogli mi w urzeczywistnieniu tego zadania. Dziękuję Catherine Delano-Smith za spostrzeżenie, że moje badania znajdą swój najlepszy wyraz pod postacią książki, a także Davidowi Wayowi, wydawcy z British Library, za wskazówki i wsparcie. Dziękuję również pracownikom Działu Map British Library, a zwłaszcza Peterowi Barberowi i Tomowi Harperowi, a także pracownikom Biblioteki Uniwersytetu Stanforda, w szczególności Johnowi Mustainowi. Za ich sugestie, poprawki i pomoc pragnę wyrazić wdzięczność Ily Dinesowi, Johnowi Friedmanowi, Jacqueline Leclercq-Marx, Margriet Hoogvliet, Natalii Lozovsky, Kimberly Merritt, Rosemary Marcus, Klausowi Barthelmessowi (†), Gregory'emu McIntoshowi oraz Hanie Šedinovej. Na koniec pragnę podziękować wielu innym przyjaciółom i współpracownikom, a także mojej rodzinie za ich pełne entuzjazmu wsparcie dla tego projektu.

Chet Van Duzer

Los Altos Hills, Kalifornia, 2013

Spis treści

Podziękowania	5
Wstęp	8
Klasyccy przodkowie	13
Pierwsze średniowieczne mapy z potworami morskimi:	
<i>mappae mundi</i> z Komentarza... Beatusa	14
„Niechaj się zarodzą wody od roju istot żywych”:	
Potwory morskie i stworzenie świata	23
Potwory morskie w porcie w Brindisi	25
Fantasmagoryczna <i>mappa mundi</i> z potworami morskimi	26
Potwory morskie we wnętrzach kościołów	27
Olbrzymie potwory morskie na dwóch niewielkich <i>mappae mundi</i>	28
„Bezczesne morze, gdzie nie ma nic prócz potworów”	31
Dwie monumentalne <i>mappae mundi</i> z kilkoma potworami morskimi	33
Trzy potwory morskie walczące w wodach Atlantyku	37
<i>Dodatek ilustracyjny: Niebezpieczeństwa grożące ze strony potworów morskich</i>	38
Potwory morskie na mapach żeglarskich: olbrzymie ośmiornice, syreny, rekiny	40
Jak kupić potwora morskiego	48
Polowania na wieloryby: między mitem a realiami	50
Sadyby potworów morskich u stóp świata	52
Wieloryby wielkie niczym góry	54
Straszliwe potwory Oceanu Indyjskiego	55
Sceptyczne spojrzenie na potwory morskie: Fra Mauro	57
<i>Dodatek ilustracyjny: Fantastyczne potwory morskie</i>	58
Fantastyczne potwory morskie w opływającym świat oceanie	60
Rękopis ukazujący większość znanych potworów morskich	61
Potwory morskie w drukowanych wydaniach dzieła Ptolemeusza	66
Potwory morskie na pierwszych znanych globusach	68

Potwory morskie z mapy Waldseemüllera z 1507 r. oraz globusa Schönera z 1515 r.	71
Ognie płonące na grzbietach wielorybów	76
<i>Dodatek ilustracyjny: Kartograficzna kariera morsa</i>	78
Debiut renesansowych potworów morskich	80
Olaus Magnus i najważniejsze potwory morskie XVI w.	81
Globus Mercatora z 1541 r.: wpływ Olaus Magnusa	86
Globus Ulpiusa: potwory morskie, które wyprzedziły swoje czasy	88
Potwór, który zatrzymuje płynące statki	89
<i>Dodatek ilustracyjny: Kolejne fantastyczne potwory morskie</i>	92
Od smoków morskich do ryby piły: mapa z Biblioteki Johna Rylandsa z 1546 r.	94
Śladami specjalistów od potworów morskich	97
Zadziwiająca kariera latającego żółwia	98
Eklektyzm Giacomina Gastaldiego	100
Potwory morskie na wielkiej mapie Mercatora z 1569 r.	103
Potwory morskie igrające pośród wysp Morza Śródziemnego	106
Potwory morskie otaczające Islandię w pierwszym opublikowanym atlasie	108
Przerażające potwory morskie raz jeszcze	112
Fantastyczne i realistyczne wieloryby z końca XVI w.	112
Dwa potwory morskie z Nowego Świata	114
Zakończenie	116
Przypisy	120
Indeks	142
Wykaz rękopisów	144